

Meer *ondanks* dan *dankzij* gaat het best goed in de verspaning

Het gaat eigenlijk best goed met de verspanende industrie in Nederland, ondanks gebrek aan vakmensen, gestegen materiaal- en energieprijzen en stroperige procedures. Het werk van al die vakmensen mag echter best meer gewaardeerd worden, vinden de voorzitters van de vier verspanende brancheverenigingen van Koninklijke Metaalunie. En overheid en ketenpartners moeten niet altijd tijdens de wedstrijd de spelregels veranderen.

Verspaningstechnologie

Jeroen Nije, die in de loop van dit jaar de voorzittershamer van Dutch Precision Technology overneemt, kijkt terug op een beter dan verwacht jaar. “Ondanks de politiek, ondanks de oorlog in Oekraïne, ondanks de nasleep van corona. Ook de meeste andere DTP-leden zeggen een goed jaar te hebben gedraaid, alhoewel de orderintake de laatste maand minder was.” Dat speelt ook bij de vormen- en matrijzenmakers. “2023 was een mooi jaar, maar na de zomer is het werk opgedroogd”, aldus Jan van der Wilt, voorzitter van DutchForm. De volle magazijnen bij hun klanten remmen de vraag naar nieuwe gereedschappen af. Ook de vormenbouwers merken een afwachtende houding. Zorgen maakt hij zich niet.

Recordmaand voor slijpers en grootverspaners

Dat doet Ruud van de Laar, vice-voorzitter van de Nederlandse Precisie Slijpbedrijven (NPS) al

helemaal niet. De gereedschap-slijpers hebben 2023 afgesloten met een goed kwartaal. De orderportefeuille is weliswaar afgenomen van acht naar vier weken, maar de machines zitten nog altijd vol. “November was onze beste maand.” Bij de hout- en interieurbouw, waarvoor de gereedschap-slijpers veel werk verrichten, is de vraag genormaliseerd. “En grote huizen van een miljoen en meer worden nog steeds volop gebouwd. Projectwoningen worden wel lastig. Daar zullen de leden het wel gaan merken, maar in de toekomst zal er nog veel gebouwd moeten gaan worden.” Voor de grootverspaners ziet de toekomst er per saldo ook positief uit. Arno Wendrich, voorzitter van de branchevereniging Dutch Heavy Machining Association, geeft het afgelopen jaar een 8 voor de branche. Hij schat dat er bij de leden zo’n tien grote machines zijn bijgekomen. “Dat is echt fors.” Hij merkt wel verschillen per markt. Zo zit zijn eigen onderneming sterk in de toelevering voor windenergie. “Die markt verdwijnt

Voorzitters verspanings-branches Koninklijke Metaalunie kijken positief naar 2024



Vlnr Arno Wendrich (DHMA), Jeroen Nije (DPT), Jan van der Wilt (Dutch-Form) en Ruud van de Laar (NPS).

Als het verdienvermogen kleiner wordt, hebben we een probleem in Nederland

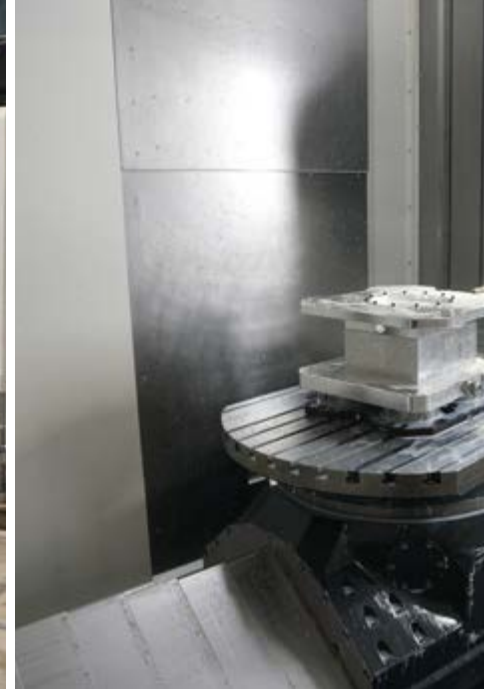
naar India en China. Hier doen we alleen nog servicewerk.” Dat dit werk naar Azië verdwijnt, heeft alles te maken met de enorm lage kosten waarmee de Indiase en Chinese gieterijen werken. De helft ongeveer van de West-Europese kosten. Dan laten klanten alles ginder maken. Dat betekent dat hij op zoek moet naar andere markten, want ook de zware industrie in Europa staat onder druk.

Waar is het verdienvermogen?

Al met al dus geen reden om te klagen. En toch knaagt er iets aan de voormannen van de vier brancheverenigingen van Koninklijke Metaalunie. Dat heeft veel te maken met het gevoel dat ze als ondernemer niet meer gehoord worden

door de politiek. Arno Wendrich snapt de discussie over het milieu en stikstof, maar vindt dat de Nederlandse politiek is weggeleden van het verdienvermogen van de BV Nederland. “Als besluiteloosheid en alles dicht polderen ertoe leiden dat het verdienvermogen kleiner wordt, hebben we een probleem in Nederland.” Er komt te veel en in een te hoog tempo regelgeving op de maakindustrie af. Bijvoorbeeld de registratie van milieumaatregelen die bedrijven opgelegd wordt. Je hebt er de tijd niet voor om alles in te vullen en alles bij te houden voor de volgende vragenlijst, foetert hij. “Ze willen te snel. En de koers is niet altijd duidelijk, die verandert nog wel eens.” En dan de stroperigheid waarmee alles

tegenwoordig gaat. In zijn bedrijf is de internetverbinding te traag. Een aanvraag voor glasvezelkabel strandde anderhalf jaar geleden op het vermoeden van een tor. “Zo’n klein beestje”, roept hij. Een aantal onderzoeken verder kreeg hij onlangs een brief van de beheerder van het glasvezelnetwerk. “Ze hebben geen tor gevonden, dus kunnen we de kabel gaan doortrekken.” Zijn collega bestuursvoorzitters van de brancheverenigingen in de verspaning hebben vergelijkbare voorbeelden paraat hoe stroperig zaken lopen in Nederland. Hoe telkens het beleid weer verandert. Jan van der Wilt heeft in zijn bedrijf een matrijs gemaakt voor een mayonaise cup voor een fast-foodketen. Maar na ingebruikname is er



vrij snel besloten dat in Nederland de mayonaise in zakjes moest worden verpakt. Er mag nu alleen nog voor België worden geproduceerd waar de cups wel nog zijn toegestaan.

Effecten energietransitie

Nederland wil te veel voorop lopen, valt Ruud van de Laar bij. De maakindustrie voelt steeds meer de gevolgen van de snelle energietransitie die Nederland doormaakt. Jan van der Wilt wacht al jaren op meer capaciteit op het stroomnet. Nu kan hij bepaalde machines niet gelijktijdig aanzetten omdat het piekvermogen dan te hoog wordt. Binnenkort wordt eindelijk een nieuwe trafo geplaatst, nadat hij hiervoor eerst twee parkeerplekken bij het bedrijf verkocht heeft aan de gemeente. Anders was er geen ruimte. Ook de anderen kennen voorbeelden hoe het overvolle elektriciteitsnet in Nederland de bedrijven afremt, wat onlangs nog bevestigd werd in de Economische Barometer voor het MKB metaal van Koninklijke Metaalunie. Nijdra, de onderneming van Jeroen Nije, mag in één vestiging de stroom van de zonnepanelen niet terug leveren van de netbeheerder. Bij de grootverspaners kunnen sommige bedrijven geen nieuwe machine plaatsen omdat er onvoldoende capaciteit op het stroomnet is.

Duurzaamheid anders bekijken

Energie is slechts één aspect van de verduurzaming. De verwachting is dat mkb-maakbedrijven komende jaren te maken krijgen met de gevolgen van Europese regelgeving zoals de CSRD die grote ondernemingen verplicht hun impact op samenleving en klimaat te rapporteren. Grote klanten van Nijdra vragen nu al elk jaar naar een ecoscore. Jeroen Nije: “We hebben de brons score bij Eco Varis. Daarmee scoor je extra punten bij klanten, maar het kost tijd en geld om de vragenlijsten in te vullen. Ze duwen het de keten in.” Bij bedrijven die in de wereldmarkt opereren, zoals grootverspaners, dringt zich de vraag op of er wel een level playing field is? “Wij moeten hierin investeren. Anderen doen dat niet”, zegt Arno Wendrich. De grootverspaner geeft 10 ton zware lagerhuizen uit de zware industrie een tweede leven.

“Een ton staal produceren veroorzaakt 2 ton CO₂. Voor een fractie daarvan verlengen wij de levensduur van het lagerhuis. Maar we worden er niet voor beloond.” Hetzelfde geldt voor zware rollen waar een wolframcarbidedlaag op wordt aangebracht. Dergelijke rollen kosten weliswaar 40% meer dan een rol uit China zonder bescherm laag maar heeft wel een zes keer langere levensduur. “En wij kunnen ze na die twaalf jaar refurbishen, dan ben je toch duurzaam bezig?” Ruud van de Laar vindt dat onvoldoende rekening wordt gehouden met het product dat de onderneming aflevert. “Naslijpen van gereedschappen is groen. Wij hoeven daar minder energie in te stoppen dan in de productie van een nieuw gereedschap.” Is de branche dan niet duurzaam bezig? Hardmetaal is bovendien schaars en vergt veel energie om te verwerken.

De nieuwe generatie

De vier brancheverenigingen zoeken elkaar op. Ze willen meer gaan samenwerken op gemeenschappelijke thema's, zoals de zichtbaarheid van de branches. Ook richting jongeren, om zo de instroom in de beroepsopleidingen aan te wakkeren. Want het tekort aan vakmanschap speelt breed in de verspaning, “Vroeger beperkten de machines de groei; tegenwoordig het gebrek aan jonge vakmensen”, zegt Jeroen Nije. Automatisering is zeker een oplossing. Nijdra zet daar sterk op in, niet alleen door te robotiseren maar bijvoorbeeld ook door CNC-draaimachines te vervangen door multitaskingmachines met een freesspindel. Een nieuwe stap is de werkvoorbereiding verder te automatiseren. “Maar uiteindelijk heb je toch vakmensen nodig”, zegt de Noord-Hollandse metaalondernemer. Kun je ze met extra salaris het bedrijf binnenhalen? De vier branchevoorzitters zijn het met elkaar eens dat soms hoge salarissen worden geboden. Bovendien hakt de 10% salarisverhoging in de CAO van 2023 er hard in bij de mkb-bedrijven. “Niemand is daar beter van geworden, want de prijzen stijgen nog harder”, merkt Jan van der Wilt op. Hij vindt de salarissen in de sector best goed. Maar als hij per se iemand nodig heeft, trekt hij ten langen leste de



portemonnee. “Als er een goede bij zit, betaal ik meer. Welke keuze heb ik?”

De vierdaagse werkweek

Arno Wendrich denkt dat je de jongeren vooral aandacht moet schenken en uitdagingen bieden. En oog hebben voor hun andere work life balance. Dus meegaan in een drie- of vierdaagse werkweek. Ook Jeroen Nije beseft dat. “Doe je het niet, dan zijn ze pleite.” Toch worstelen de ondernemers met dit onderwerp. Niet alleen moet er uiteindelijk wel geld worden verdiend, hoe leg je het oudere werknemers uit? “Die hebben staan te buffelen in hun jonge jaren”, zegt Ruud van de Laar van NPS. “Als je overal in meegaat, krijg je een probleem met de oudere generatie.” Hij vindt dat de politiek moet zorgen dat werken loont. Als je met overwerken goed kunt verdienen en daar voldoende van overhoudt, wordt de interesse om meer te werken vanzelf wel groter. “En ben eens tevreden met wat je krijgt”, voegt hij er nog aan toe.

Te laag uurtarief

De discussie verschuift richting het verdienmodel van de verspanende bedrijven. In de praktijk gaat het veelal om het doorrekenen van uurtarieven waarin de kosten zijn verdisconteerd. Juist in die uurprijs wringt de schoen, vindt Arno Wendrich. “Voor een machine van een miljoen euro die in een geklimatiseerde hal staat, krijg je € 150 per uur niet erdoor bij de klant. Als je een jonge IT-er laat komen om een server opnieuw op te starten, kost dat wel € 150 per uur. Dat doet zeer. We zitten blijkbaar in de verkeerde sector.” De verspanende bedrijven lukt het niet om de klant te laten betalen voor het risico dat de toeleveranciers lopen, zo vat Jeroen Nije het probleem samen. Jan van der Wilt relateert: “Het is zuur; maar ik ben wel trots op de mooie dingen die we maken. Liefde voor je werk. Dat zeg ik ook tegen de jongens: ben trots op je werk.” Onder de streep vinden de voorzitters van de brancheverenigingen elkaar in de constatering dat er te weinig verdiend wordt. En te weinig aan de klant gevraagd wordt. De afgelopen jaren zijn wat dat betreft extra lastig geweest door de snel stijgende prijzen van materiaal en ener-

gie. Als toeleverancier ijel je dan altijd na met je prijsverhogingen, wat je marge uitholt. “Tijdens de wedstrijd veranderen de spelregels”, zo zegt Jeroen Nije het. En er is altijd concurrentie, ook binnen Nederland.

Software als gereedschap

Is nog verdere automatisering de oplossing voor zowel het tekort aan vakmensen alsook de te lage uurprijs? De gereedschapslippers zijn al ver met automatisering. Bij Ruud van de Laar draaien elke week drie machines zo’n vijf nachten door. Hij is echter ook selectief in het werk dat hij aanneemt. Ruud van de Laar: “We kijken naar wat bij ons past. We kunnen veel dingen maken, maar soms moet je nee verkopen. Een technisch kunstje om iets te maken is leuk, maar daarmee verdien je niks. Je bedrijf moet een economisch verdienmodel hebben.” In de grootverspaning is automatisering minder voor de hand liggend. Maar machines waarop je bewerkingen combineert, helpen wel, meent Arno Wendrich. Of palletwisselstations. Bij de precisieverspaner van fijnmechanische onderdelen Nijdra gaat de aandacht qua automatisering momenteel veel uit naar de werkvoorbereiding. “CAD/CAM is ook een machine”, zegt Jeroen Nije. “Het is belangrijk je CAD/CAM-systeem goed in te richten, daar boek je tijdswinst mee. Software als een gereedschap.” Dat kost echter geld.

De digitale fabriek

Op een boogschuit van Nijdra is eind 2023 een verspaner begonnen die het 24/7 Tailorsteel model in de verspaning introduceert. Van offerte-aanvraag tot en met het programmeren van CNC-machines zoveel mogelijk digitaal afhandelen. Gaat de sector die kant op? Jeroen Nije gelooft er nog niet in.

Vroeger beperkten de machines de groei; tegenwoordig het gebrek aan jonge vakmensen

Koninklijke Metaalunie telt vier brancheverenigingen waarvan de leden actief zijn in de verspaning. Het gaat om bedrijven voor wie verspanen de kerntaak is. De vier brancheverenigingen zijn:

Dutch Heavy Machining Association (DHMA): de bedrijven die zware mechanische bewerkingstechnieken uitvoeren in grotere afmetingen (grootverspaners). Zij zijn actief in sectoren zoals de scheepsbouw, halfgeleiderindustrie, zware industrie, defensie, energiesector en de machinebouw. Er zijn 22 bedrijven aangesloten.

Dutch Precision Technology (DPT): de fijnmechanische verspanende bedrijven die zich bezighouden met alle mogelijke vormen van precisieverspaning, met name de productie van precisiecomponenten voor uiteenlopende sectoren. DPT telt 19 leden.

Nederlandse Precisie Slijpbedrijven (NPS): hierbij zijn zowel de slijpspecialisten op het gebied van vlak-, profiel-, rond- en centerlooslijpen aangesloten evenals de gereedschapsslijpers, die met hun werk snijgereedschappen voor de verspaning een tweede leven geven. NPS is ook de initiatiefnemer voor de slijpopleiding in Nederland voor de beginnende slijper en voor de gevorderde slijper. Er komt ook nog een opleiding voor de professionals. De NPS telt 58 leden.

DutchForm: DutchForm vertegenwoordigt de gereedschap-, vormen- en modelmakerijen in Nederland. Deze bedrijven staan aan de basis van veel producten die in het dagelijks leven worden gebruikt. Er zijn 28 bedrijven bij aangesloten.

Werkvoorbereiding proberen te automatiseren is belangrijk, maar hij ziet het nog niet gebeuren dat vanaf een 3D model de machines worden aangestuurd, ook al is programmeren echt een bottleneck in de workflow. “Het kost zeeën van tijd om iets de eerste keer te maken. Het lukt ons hooguit tien hoogwaardige nieuwe producten in een maand erdoor te duwen.” Arno Wendrich is optimistischer over de digitalisering van de productie. “Vaak doen we ingewikkeld, maar je kunt je manier van werken ook standaardiseren.” De voorzitter van de grootverspaners gelooft dat de digitalisering verder gaat doordringen in de verspaning. In de werkvoorbereiding, maar ook in het optimaliseren van de verspanende processen door de data uit het proces te gebruiken. “Voeren we nu niet dezelfde discussie als tien jaar geleden over 3D printen? Dat kan niet, zeiden we toen. Tegenwoordig vliegen de vliegtuigen met 3D geprinte onderdelen die wij niet kunnen maken.”

Geen knoppendrukkers

Om een capaciteitsprobleem bij het programmeren van een grote CMM op te lossen, gebruikt hij tegenwoordig programmeurs uit India, aangesloten bij een internationaal platform. Langs die weg laat hij ook al CAM-programma's maken. “Ik moest dat noodgedwongen doen maar het werkt. Mijn eigen programmeur controleert het nu.”

Automatiseren gaat echter niet altijd, merkt Jan van der Wilt

op. Bij de vormen-, matrijzen- en gereedschapmakers draait het om enkelstuks. “We maken geen seriewerk. Per product bedenken we hoe we het maken.” Over-automatiseren en het proces te efficiënt maken, houdt bovendien een risico in, meent Jan van de Laar. In de houtbewerking hebben veel bedrijven geïnvesteerd in CNC-machines. “Daardoor zijn ze vakmensen die een hele kozijn kunnen maken, kwijtgeraakt. Dan krijg je knoppendrukkers.” Uiteindelijk draait het in de verspaning nog steeds om vakmensen die kijk hebben op het hele proces. En de mooie producten die verspaners maken, waar Jan van der Wilt al over sprak.

Het te lage uurtarief is zuur; maar ik ben wel trots op de mooie dingen die we maken